

Katoliška cerkev na Kitajskem danes: meje avtonomije in inkulturacije¹

Vse od 50. let prejšnjega stoletja dalje je vladajoča oblast Ljudske republike Kitajske vztrajala, da morajo tamkajšnje krščanske cerkve porezati vezi z verskimi institucijami v tujini in postati "avtonomne" ali samoupravne. Za Katoliško cerkev na Kitajskem je to pomenilo prekinitev vsaj administrativnih ali političnih vezi s Svetim sedežem. Cerkev² upravlja Kitajska katoliška patriotska zveza; v njej "volijo" škofo - v praksi jih imenuje kitajska vlada in nenazadnje Komunistična partija Kitajske (KPK). Vatikan po drugi strani vseskozi vztraja, da je imenovanje škofov v pristojnosti papeža. Posledica tega je delitev katoliške skupnosti na dve skupini, "uradno" Cerkev, ki je potrjena s strani oblasti, in "podtalno" Cerkev,³ čeprav postaja razlikovanje med njima vedno bolj zamegljeno in na vsakdanji osnovi v normalnem obdobju morda ni več očitno za navadnega vernika.⁴ Nesporazum glede upravljanja Cerkve vendarle stoji na poti normalnih odnosov med Cerkvijo na Kitajskem in vesoljno Cerkvijo pod vodstvom papeža.⁵ Leta 2007 je Benedikt XVI. izdal pismo vsem kitajskim katolikom, ki je pozvalo k spravi podtalne in uradne Cerkve ter k dogovoru med vesoljno Cerkvijo in kitajsko državo. Kljub nekaterim začetnim znakom otoplitve so v naslednjih letih pritiski režima na Cerkev postali še bolj intenzivni kot prej.

Krščanstvo se je izoblikovalo znotraj posebnega prepleta kulturnih okolij, ki je zaznamoval njegovo versko prakso in način doktrinalnega izražanja. Vendar resnice, ki jih vsebuje, presegajo vsako partikularnost in naj bi bile združljive z vsako možno človeško kulturo.⁶ V Katoliški cerkvi je bila jasno izražena skrb za inkulturacijo, to je prilagoditev univerzalne krščanske resnice dejanskim kulturnim okoliščinam, kar je bila ena od tem, ki so prišle na dan v času II. vatikanskega

koncila, čeprav je bila v načelu vedno del misijonarskega prizadevanja. Zasledovanje inkulturacije gre po svoji logiki z roko v roki z željo po večji lokalni cerkveni avtonomiji v liturgičnih oblikah in pastoralnih pristopih ter z obratom proti "uniformnim" predpostavkam, ki so po mnenju nekaterih bile značilne za Cerkev pred koncilom. Sodobno prizadevanje za inkulturacijo in avtonomijo večinoma izhaja iz pastoralne skrbi, da se bo Cerkev zmožna soočiti z moderno sekularno

kulturo. Kardinal Walter Kasper je v času, ko je bil predsednik Papeškega sveta za edinost kristjanov, zagovarjal mnenje, da koncept "univerzalne Cerkve kot resničnosti, ki je ontološko in časovno predhodna vsaki posamezni cerkvi" (stališče, ki ga je izrazil kardinal Joseph Ratzinger) ne upošteva Cerkve kot konkretne zgodovinske resničnosti. Kasper citira Henrija de Lubaca, da je univerzalna Cerkev, ki bi obstajala zunaj posamičnih cerkva, "gola abstrakcija". "Cilj ekumenskega gibanja ni enotnost v uniformnosti, ampak obstoj ene Cerkve, ki mirno zaobjema veliko raznolikost."⁷ Kasperjev namen je bil "pastoralen", saj je iskal fleksibilnost pri odgovoru na krizo brezbožne postindustrijske Evrope brez vernikov in duhovnih poklicev, pri čemer je bilo veliko tistih, ki so se opredeljevali kot katoliki, indiferentnih, če ne docela odtujenih uradnemu cerkvenemu nauku, predvsem na področju spolnosti, poroke, rojstev in splava. V obdobju po II. vatikanskem koncilu se je pokazala tudi skrb za prilagoditev katoliških praks neevropskim kulturam, kar je dodaten razlog za avtonomijo - čeprav poskusi, ki so usmerjeni na sodobni zahodni svet, niso nujno ustrezni za kulture narodov drugod po svetu.⁸ Čeprav bi se verjetno vsi strinjali, da je skrb za kulturno prilagoditev in lokalno avtonomijo do neke mere zaželena in nujna, se tisti, ki gredo najdlje v tej smeri, na splošno identificirajo s tako imenovano liberalno smerjo misli v sodobnem katolištvu.

Inkulturacija je stara tema v zgodovini krščanstva na Kitajskem. Jezuitski misijonarji so v 17. stoletju sodili, da je pot k spreobrnitvi Kitajske preko učenih elit. Trdili so, da je glavni del konfucijanskega nauka kompatibilen s katoliško doktrino (kot je to po analogiji veljalo za Aristotelov nauk) in da večina kitajskih obrednih praks vsaj ne nasprotuje katoliškemu bogočastju.⁹ Po dolgi razpravi je Rim v začetku 18. stoletja ukinil ta poskus prilagoditve "kitajskih obredov" in s tem izzval cesarsko prepoved nadaljnje misijonarske aktivnosti na Kitajskem. Jezuitsko stališče ni bilo brez svojih težav, toda

večina bi se strinjala, da je bil papež pri svoji prepovedi preveč površen in ne nujno dobro obveščen (preklical jo je Pij XII. leta 1939, ko je bilo prepozno, da bi lahko kaj koristilo).¹⁰ Na Kitajskem se danes tako krščanski (predvsem protestantski, a tudi nekateri katoliški) kot tudi nekrščanski raziskovalci vračajo k temam zgodnjih jezuitov in iščejo ujemanja ter razlike med krščansko mislijo in tradicionalno kitajsko kulturo.¹¹ Hkrati pa nekateri člani uradne Cerkve koncilski temi inkulturacije in lokalne avtonomije uporabljajo za utemeljitev svoje zavezanosti zahtevam političnih oblasti. Liberalni katoliki izven Kitajske in elementi znotraj vatikanske birokracije, ki so želeli urediti položaj Cerkve na Kitajskem, so začeli v podtalni Cerkvi videti oviro za napredovanje.

Ob upoštevanju vseh številnih razlik lahko najdemo vzporednice med položajem Cerkve na Kitajskem in na sekularnem Zahodu. Sekularni liberalizem zagotovo bolj spodbuja versko svobodo kot posttotalitarna država, kot je Kitajska, vendar lahko obenem postavlja svoje zahteve, po možnosti podprte s politično močjo, glede človeške osebe, ki so v napetosti ali v nasprotju s krščansko dolžnostjo. Ta članek se v raziskavi odnosov med kitajskim režimom in Cerkvijo po papeškem pismu iz leta 2007 omejuje na politično razsežnost, na napetosti med institucijama Cerkve in kitajske države ter na napetosti med kitajskimi katoliki samimi, ne da bi se poskusil spustiti globlje v bolj temeljna duhovna vprašanja. Vendarle ima politično in kulturno okolje neizogiben vpliv na duhovno poslanstvo. Politični pritisk na Kitajskem kaže v ostrejši obliki napetosti, ki se v sekularni družbi izražajo načeloma bolj pretanjeno.

KITAJSKO OZADJE

Vse do sredine leta 2010 se je zdelo, da sta kitajska oblast in Katoliška cerkev na poti k dogovoru. V 90. letih prejšnjega stoletja se je razvila tiha navada, da so nove škofo praviloma izbirali iz skupine duhovnikov, ki sta jih potrdila tako Vatikan kot kitajski

režim. Od časa do časa, pogosto kot odgovor na resnični ali navidezni nesporazum, je režim imenoval škofa brez papeške potrditve, a po letu 2006 do tega ni več prihajalo. Novembra 2010 pa je oče Guo Jincai prevzel mesto škofa v Chengdeju v provinci Hebei brez potrditve Svetega sedeža. Zdi se celo, da je Vatikan uradno naročil očetu Guu, naj imenovanja ne sprejme. Tiskovni predstavnik Kitajske katoliške patriotske zveze je kasneje objavil namen, da se bo nadaljevalo z okoli 40 novimi posvečenji.

Politični sistem na Kitajskem vodi KPK, ki je ideološko zavezana ateizmu. V marksistični teoriji je religija na dnu, praktično na nivoju vraževerja. Je "opij za ljudstvo", analgetik, ki lahko ljudem omogoča, da se v življenju boljše počutijo, a ne prinaša nikakršnega resničnega izboljšanja. V svojem najslabšem delu religija daje moralno utemeljitev moči in privilegijev izkoriščevalskega vladajočega razreda in s tem "ogrinja s plaščem" tiste, ki živijo od dela drugih.

V primeru krščanstva inherentno sovražnost krepi povezovanje z zahodnim imperia-lističnim nasiljem, čeprav gre pri govorjenju o imperialističnih izvorih sodobnega kitajskega krščanstva za anahronizem. Tako Protestant-ska kot Katoliška cerkev sta povsem v rokah kitajskih državljanov; krščanstvo je postalo tako domača vera kot budizem. Režim se vseeno pretvarja, da je papeška zahteva po avtoriteti med kitajskimi katoliki manifestacija imperialističnih teženj.

Čeprav je ateizem del uradne državne ideologije, uradna politika podpira versko svobodo. Predpostavka je, da verniki niso samodejno sovražni do režima in da lahko postanejo del "združene fronte" v podporo njegovi politiki. Seveda je eksplicitno jasno, da versko utemeljene opozicije režimu in njegovemu načinu delovanja ne more biti. Po prevladujočem marksističnem pogledu religioznost naravno upada, ko ljudje postajo bolj izobraženi in se jim zvišuje življenjski standard. V nekaterih nedavnih izjavah najdemo celo namige, da se ta upad še dolgo

ne bo zgodil, če se bo sploh, in da bi religija lahko bila stalna značilnost človeštva.

Ali obstaja Bog, s perspektive režima ni ključno politično vprašanje. Osrednja skrb oblasti je nadaljevanje nesporne prevlade KPK nad vsemi vidiki življenja in družbe. To ne pomeni, da partija neposredno vodi vsakodnevno delovanje vseh organizacij, verskih ali drugih, ampak da mora biti vsaka družbena organizacija povezana z njo in odvisna od nje. Režim zato težko tolerira papeško avtoriteto nad Cerkvijo, ki je neločljiv del katolištva.

V zgodnjih 50. letih prejšnjega stoletja je režim spodbujal Patriotsko gibanje trojne avtonomije (angl. *Three-Self Patriotic Movement*), s katerim so protestantske cerkve prekinile vezi s tujimi misijonarskimi društvi in prevzele nadzor nad lastnimi zadevami. Gibanje so podprli nekateri protestantski duhovniki, predvsem liberalnega političnega in teološkega prepričanja.¹² Navdušenje je nekoliko upadlo, ko so postale jasne vse posledice. Z maloštevilnimi izjemami med kitajsko duhovščino se je Katoliška cerkev, opogumljena s strani laičnih vernikov, uprla pritisku režima. Do sredine 50. let so najbolj aktivne v odporu zaprli, ostale pa utišali.

Kitajska katoliška patriotska zveza, katoliški ekvivalent organizacije Trojne avtonomije, je bila uradno ustanovljena leta 1957. V principu gre za laično institucijo, čeprav je bil njen predsednik vedno škof. Njena naloga je upravljati Katoliško cerkev na Kitajskem.¹³ Zvezo nadzirata Državna uprava za verske zadeve in oddelek Združene fronte KPK.

Patriotska zveza izvaja "volitve" škofov preko predstavnikov duhovnikov, redovnikov in vernikov iz posameznih škofij; v praksi to pomeni imenovanje s strani politične oblasti (navadno nastopa na volitvah le en kandidat). Po katoliškem nauku so vsi škofje nasledniki apostolov in so podrejeni papežu - dediču Petra, prvega izmed apostolov. Leta 1958 so tri duhovnike prepričali, da so sprejeli imenovanje za škofe in oblast je našla že obstoječe škofe, ki so bili pripravljeni izvesti njihovo posvečenje.¹⁴

Škof ima moč, a ne nujno tudi pooblastila posvetiti novega škofa. Z vidika Rima so bile kitajske posvetitve veljavne, a nezakonite. Kdor vodi ali sprejme nezakonito posvečenje, je zagrešil hud greh in njegovo sodelovanje pomeni, da je samodejno izobčen.¹⁵ Med kulturno revolucijo (približno med letoma 1966-76) je bila vsakršna verska aktivnost, krščanska in nekrščanska, uradna in neuradna, nasilno zatrta. S smrtjo Maa Zedonga leta 1976 in predvsem z gospodarskimi reformami, ki so jih sprejeli nekaj let kasneje, je prišlo do splošne sprostitev nadzora nad osebno svobodo in do večjega prostora za versko prakso. Podtalna Cerkev se je lahko izoblikovala in imela določeno svobodo delovanja. Zdi se, da je naklonjenost tako vernikov kot klerikov močno na njeni strani, čeprav mnogi menijo, da je neposredno izzivati režim nepreudarno.

Tudi uradna Cerkev se je postopoma ponovno vzdignila in vzpostavila stike s širšim katoliškim svetom. Do poznih 90. let prejšnjega stoletja si je večina uradnih škofov na tiho prizadevala za papeško potrditev svojega položaja in jo tudi prejela. Toda o tem ni bilo nobenih javnih objav in laiki ne morejo biti vedno prepričani, kdo iz uradne duhovščine je v polnem občestvu z Rimom in kdo ni.

Med uradnimi in podtalnimi skupnostmi se je ohranila zamera. Birokratski aparat Patriotske zveze je ostal sovražen tako do podtalne Cerkve kot do Vatikana: če bi prišlo do polne sprave, bi zveza izgubila svoj razlog za obstoj. Podtalna Cerkev pa je s svoje strani nagnjena k temu, da tiste, ki so aktivno sodelovali z režimom, obsoja kot strahopetce in odpadnike od vere.

PAPEŠKO PISMO IN KATOLIŠKA CERKEV NA KITAJSKEM

Od začetka svojega papeževanja si je Benedikt XVI. spravo s Cerkvijo na Kitajskem postavil za enega svojih pglavlitnih ciljev. 27. maja 2007 je izdal "Pismo škofom, duhovnikom, posvećenim osebam in zvestim laikom Katoliške cerkve v Ljudski republiki

Kitajski."¹⁶ Pismo v resnici ni povedalo veliko novega, ampak je na sistematičen način izrazilo cerkveno stališče, kot se je razvilo od 50. let prejšnjega stoletja dalje. Dokument je spravljaliv do uradne Cerkve, a obenem trden v potrditvi papeške avtoritete.

Benedikt je ponovil nauk II. vaticanskega koncila: "Cerkev ... se ne identificira z nobeno politično skupnostjo, niti ni zavezana nobenemu političnemu sistemu." "Katoliška Cerkev na Kitajskem nima poslanstva spreminjati strukture ali načina upravljanja države." "Civilna oblast se dobro zaveda, da Cerkev v svojem nauku nagovarja vernike, da bi bili dobri državljani ter spoštljivo in aktivno prispevali za skupno dobro v svoji državi, toda enako je jasno, da zahteva od države, da zagotavlja tem istim katoliškim državljanom polno izvajanje njihove vere, z ozirom na avtentično versko svobodo."

Po Benediktu je za katolike priznanje papeža kot glave Cerkve ključen vidik te avtentične verske svobode: "... enotnost episkopata, katerega 'neprestani vir in temelj je rimski papež kot Petrov naslednik,' se nadaljuje skozi stoletja z apostolskim nasledstvom in je temelj istovetnosti Cerkve v vsaki dobi posebej s Cerkvijo, ki jo je utemeljil Kristus na Petru in ostalih apostolih." Tako "... je jasno, da težnja nekaterih ustanov, ki so nastale po želji države in so tuje cerkveni strukturi, da bi se postavile nad škofo in vodile življenje cerkvene skupnosti, ne ustreza katoliškemu nauku ..."

Papež je opazil trpljenje podtalne Cerkve: "... mnoge škofo so preganjali in ovirali pri izpolnjevanju njihove službe in nekateri izmed njih so s prelitjem svoje krvi omogočili Cerkvi rodovitnost." Vendar je več pozornosti namenil prizadevanju za vrnitev uradne Cerkve v polno občestvo.

Nekateri duhovniki in škofo, ki so "želeli ohraniti popolno zvestobo Petrovemu nasledniku in katoliškemu nauku, so se čutili prisiljeni k odločitvi za posvečenje na skrivnem," čeprav to "ni normalna značilnost cerkvenega življenja." Drugi so "pod

pritisikom posebnih okoliščin privolili v sprejem škofovskega posvečenja brez papeškega mandata, a so kasneje prosili za sprejetje v občestvo s Petrovim naslednikom ... "Papež" - za večino je to bil Janez Pavel II. - "jim je ob upoštevanju iskrenosti njihovih občutkov in kompleksnosti položaja ... poklonil polno in zakonito izvajanje škofovskih pooblastil." "Nazadnje je nekaj škofov - zelo majhno število - ki so bili posvečeni brez papeškega mandata in niso prosili ali še niso pridobili potrebne legitimizacije." Te šteje za "nezakonito, a veljavno posvečene ..." Pohiteti bi morali s prizadevanjem, da Sveti sedež uredi njihov položaj; podobno naj tisti, ki so bili posvečeni skrivno, poiščejo pravo priznanje s strani civilnih oblasti.

Pismo spregovori o pastoralnih težavah, ki izhajajo iz obstoja dveh struj. Papež o teh, ki so se spravili z Vatikanom, pravi: "Na žalost v večini primerov duhovniki in verniki niso bili ustrezno obveščeni o tem, da je bil njihov škof legitimiziran ... Še več, nekateri legitimizirani škofje niso podali jasnih znakov v dokaz, da so bili legitimizirani." Ti škofje ne želijo pritegniti pozornosti oblasti; in kitajski verniki praviloma ostajajo sumničavi do uradne Cerkve. Pismo pravi, da verniki "ne smejo oklevati" pri sprejemanju zakramentov od duhovnikov, ki so v polnem občestvu, tudi če imajo ti duhovniki dovoljenje civilnih oblasti. Duhovniki podtalne Cerkve lahko somašujejo z njimi. Verniki "morajo znotraj meja možnega iskati škofo in duhovnike, ki so v občestvu s papežem". Vendar se v primeru, da iskanje pravih duhovnikov pomeni "hujše nevšečnosti, lahko za svoje duhovno dobro obrnejo tudi na tiste, ki niso v občestvu s papežem."

Benedikt zapiše: "Sveti sedež bi želel biti povsem svoboden pri imenovanju škofov." Glede na realno stanje "... verjamem, da je dosegljiv sporazum z vlado, da bi razrešili nekatera vprašanja glede izbire kandidatov za škofovstvo ..." Vatikan želi torej vzpostaviti redni sistem posvetovanj s kitajskimi oblastmi.

V zaključku je Benedikt preklical "vsa posebna dovoljenja, ki so bila dana v preteklosti, da bi odgovorila na pastoralne potrebe, ki so se pojavile v resnično težkih časih." Ta "dovoljenja" so bila dana leta 1978; dovoljevale so podtalni Cerkvi, da je prevzela iniciativo pri posvečevanju duhovnikov in imenovanju škofov. Preklic je bil velikodušna gesta sprave, namenjena režimu in uradni Cerkvi. Verjetno je bil v vsakem primeru tudi nujen. Na drugem metu v pismu je Benedikt izrazil svojo zaskrbljenost glede pravilne formacije duhovnikov. Redna semenišča so bila vsa pod nadzorom uradne Cerkve in po letu 2000 so na njih bistvene poteze nauka postale pravo- verne - zdi se, da celo v vprašanih ekleziologije in papeževega statusa. Usposabljanje v neuradni Cerkvi je potekalo po neke vrste neformalnem sistemu vajeništva in kvaliteta rezultata je bila z intelektualnega in morda tudi moralnega vidika vprašljiva. Vendar se je v obdobju po pismu zdelo, da je Vatikan na neki način uredil položaj uradne Cerkve ter ostrigel kremplje neuradni, tako da ji je odvzel moč samostojnega ravnanja.¹⁷

Ena od potez leninističnega pogajalskega sloga je, da pograbi vsako popuščanje nasprotne strani, ne da bi s svoje strani ponudil karkoli, ter pri tem ponujeno obravnava kot del izhodiščnega položaja za pogajanje. Benediktovo pismo dovoljuje duhovnikom, ki so se spravili z Rimom, da ostanejo člani Patriotske zveze. Ali dovoljuje duhovnikom, da se vanjo na novo včlanijo? Na to stališče se na tiho postavlja režim, čeprav to po vsej verjetnosti ni bil papežev namen. Pismo pravi, da smejo katoliki v stiski sprejeti zakramente od tistih, ki niso v občestvu s papežem, kar se lahko razume kot *in bianco* podpora in legitimizacija prej nezakonitega ravnanja.

Birokratski interesi znotraj Vatikana, predvsem Državnega tajništva in Kongregacije za evangelizacijo narodov, so si prizadevali za hitro ureditev položaja kitajske Cerkve in pot najmanjšega odpora bi bila dovoliti uradni Cerkvi, da v glavnem doseže svoje. Podobni interesi so obstajali v vsej univerzalni

Cerkvi med skupinami, ki so na poseben način vpletene v kitajske zadeve - npr. U.S. Catholic China Bureau. V letih pred pismom so bolj izobraženi člani uradne Cerkve zaznali možnosti v nekaterih trendih eklesiologije po II. vatikanskem koncilu, kar je vodilo k zanimivemu, delno nezavednemu zavezništvu med državno Cerkvijo in liberalnimi katoliki v tujini.

KATOLIŠKA CERKEV NA KITAJSKEM: RAZLIČNOST INTERESOV

Uradno stališče kitajskih oblasti glede religije v času reform je izraženo v "Dokumentu 19", ki ga je izdal Centralni komitee KPK marca 1982. Ta "interni" dokument, kot kaže, ni bil nikoli uradno objavljen; vendar je njegova vsebina dobro znana.¹⁸ Besedilo, ki so ga sprejeli po koncu kulturne revolucije, zavrača uporabo "prisilnih sredstev" proti religioznosti; prej je potrebno vernike mobilizirati za skupni cilj izgradnje "moderne, močne socialistične države". Država naj pomaga pri vzdrževanju templjev in cerkva, ki imajo zgodovinsko ali estetsko vrednost, vendar bi se KPK in vlada morali izogibati "nepremišljeni gradnji in popravilom templjev v podeželskih vaseh" - kar verjetno pomeni, da je to počelo mnogo uslužbencev, ki so se prepustili splošni oživitvi ljudske vernosti, ko je strah zbledel. Verska politika naj se implementira preko potrjenih kanalov, katerih del je Patriotska zveza. Članom komunistične partije ni dovoljeno verjeti v religijo, ohranjati morajo pozornost do "kriminalnih in protirevolucionarnih dejavnosti" verskih skupnosti (pri čemer oblast te dejavnosti seveda definira, kot ji ustreza). Prepoved se razteza na "vraževerne prakse, ki so zunaj območja religije". "Sovražne tuje sile," vključno z "Vatikanom in tujimi protestantskimi misijonskimi družbami", še vedno prežijo v ozadju in iščejo nove priložnosti. Prijateljski mednarodni stiki so dobrodošli, "a se bomo ostro uprli infiltraciji tujih sovražnih verskih sil".

Religijo se tolerira, v kolikor je podrejena in služi interesom političnega reda. Nekateri iz liberalne katoliške sfere pozivajo, da je tak položaj potrebno vzeti kot dejstvo, če želimo narediti kaj konstruktivnega. Konfrontacija z režimom ne vodi nikamor. Dostop do Kitajske in kitajskih katolikov se odpira s sodelovanjem s potrjenimi organizacijami. Vatikansko Državno tajništvo, diplomatska služba, želi normalne odnose in Kongregacija za evangelizacijo želi dostop.¹⁹ Tem ciljem služi sodelovanje z uradno Cerkvijo v največji možni meri.

Katoliki z liberalnimi, antiavtoritarnimi težnjami iz tujine včasih težko sprejemajo podtalno Cerkev. Richard Madsen, eden najbolj obveščenih raziskovalcev katolištva na Kitajskem, zagotovo ni apologet režima. Toda veliko bolj ga vznemirja sumljiva, vase zaprta in pravičniška narava podtalne Cerkve ter njeno pomanjkanje tolerance do tistih, ki so bolj pripravljeni sodelovati s civilnimi oblastmi. To zadržanje duha je morda omogočilo podtalni Cerkvi, da je ostala trdna med preganjanjem, vendar jo je tudi onesposobilo za igranje konstruktivne vloge v rastoči "pluralni" civilni družbi na Kitajskem.²⁰ Zaradi odrezanosti od Rima je uradna Cerkev le počasi sprejemala avtoriteto II. vatikanskega koncila, a so v 80. letih prejšnjega stoletja, ko je Kitajska resno začela stopati v stik s svetom, bolj izobraženi elementi znotraj nje začeli razumeti možno uporabnost nekaterih tem, ki so izhajale iz koncila. Posebnega zanimanja so bile deležne ideje o vprašanih inkulturacije ter pojmovanja, da bi krajevna občestva in predvsem krajevni škofje morali imeti večjo vlogo pri upravljanju Cerkve.

V zgodnjih letih po Maovi smrti je bil glavni predstavnik uradne Cerkve Fu Tieshan (1931- 2007), škof v Pekingu.²¹ Fu se je redno izpostavljaj in razlagal, kako katolicizem cveti na Kitajskem in kako je vse, kar dela režim, izpolnitev katoliškega moralnega nauka. Bolj zanimiva figura pa je bil Jin Luxian (1916 -), blesteč jezuit, ki je študiral v Franciji pri Henriju de Lubacu. Jin je bil med duhovniki,

ki so jih leta 1955 v Šanghaju aretirali skupaj z nadškofom Gong Pinmeijem.²² Njegovi sojetniki trdijo, da je takoj začel sodelovati s svojimi ječarji, čeprav sam to nejasno zanika. Izpuščen je bil predčasno, leta 1973, a je ostal v hišnem priporu do leta 1982. Leta 1985 je sprejel imenovanje za škofa v Šanghaju brez papeške potrditve. V poznih 80. letih je večkrat potoval v tujino in vzpostavil stike s katoliškimi krogi v Severni Ameriki in Zahodni Evropi. Uredil je, da so poslali kitajske semenišnike v tujino in pripeljal tuje učitelje na kitajska semenišča, kar je spravilo izobraževanje duhovnikov na Kitajskem bolj v sklad s pravovernostjo.

Jin, ki se je hitro učil, je leta 1986 med govorom v Kölnu svoje občinstvo navdušil s pojmovanji, ki so se ujemala z napredno nemško eklezijologijo (in jih je morda črpal tudi iz svojega študija pri Lubacu), ter razvijal teme, ki jih je kasneje razglašal kardinal Kasper: "Svetovna ali univerzalna Cerkev je bolj abstrakcija, ker nikjer ne obstaja; obstaja le v krajevnih cerkvah." Tudi rimska stólica sama je "prav tako krajevna cerkev".²³ Nekaj let kasneje je Jin kratkočasil udeležence srečanja šanghajske Patriotske zveze z zgodbami o svojih pogovorih s pomembnimi ljudmi v tujini: "Bivši rektor Notre Dame University mi je pripovedoval, da je papežu Janezu Pavlu II. dejal: 'V 16. stoletju je papež naredil napako in izgubil Anglijo, vzhodno Nemčijo in severno Evropo. Zdaj delate napako in izgubljate Cerkev na Kitajskem. Njen vpliv je zelo velik. Zdaj sami izbirajo in posvečujejo škofo; vi bi jih morali potrditi. Tudi mi Američani bi želeli sami izbirati in posvečevati škofo.'"²⁴ Besedilo je zapisano v neposrednem navedku, a pri tem ostaja veliko prostora za sarkazem o tem, kaj je kdo komu zares rekel. Vendar ni razloga za misel, da Jin ni slišal česa takega - kar kaže, kako lahko uradna Cerkev najde skupne točke s progresivnimi zahodnimi katoliškimi krogi.²⁵

Leta 2005 je Jin zaprosil za papeško potrditev in jo tudi prejel.²⁶ Sam pravi, da je pri vsem, kar je delal, imel pred seboj cilj

ohranitve in izboljšanja položaja tako univerzalne Cerkve kot Cerkve na Kitajskem.²⁷

RAZLIČNE INTERPRETACIJE PAPEŠKEGA PISMA

Podtalna Cerkev je pozdravila papeško pismo. Sprejem s strani uradnikov je bil ambivalenten. Vlada je poskušala blokirati spletno strani z besedilom in je oktobra 2007 nekaj duhovnikov v provinci Guangši, ko so poskušali širiti dokument, prisilila, da so se udeležili politične indoktrinacije. Na drugi strani so se pospešila tajna pogajanja med Kitajsko in Vatikanom in direktor Državne uprave za verske zadeve je javno priznal, da so v teku. Liu Bainian, tedanji glavni tajnik Patriotske zveze, je februarja 2008 izjavil, da bi pozdravil obisk papeža na Kitajskem, ko bo dosežen dogovor - kar lahko vzamemo kot namig, da se je Kitajska nagibala v prid takemu obisku. Maja 2008 je kitajski orkester igral za papeža v Vatikanu.

Še pred pismom so kitajske oblasti sprejele nekaj olajšav za položaj Cerkve. Na prehodu stoletja so kitajski škofoje priznali duhovno, a ne tudi upravne ali politične avtoritete papeža.²⁸ Uveljavilo se je splošno pravilo, da se za škofovsko imenovanja izbira med osebami, ki so sprejemljive tako za Rim kot za Peking, z maloštevilnimi izjemami, ki so včasih pomenile signal, da Peking želi izraziti svoje nezadovoljstvo z Rimom.²⁹ Po smrti pekinškega škofa Fu Tieshana, najbolj zanesljivega govornika režima med visoko duhovščino, leta 2007, sta se režim in Sveti sedež dogovorila, da ga je zamenjal Li Shan, mlad duhovnik, ki je bil tedaj star 42 let.

Nedolgo zatem pa je nekdo začel postavljati ovire nadaljnjemu napredku. Leta 2008 je kitajska vlada prepovedala kitajskim škofom, da bi se udeležili sinode, ki je bila sklicana v Rimu. Novembra tega leta je škof Li Shan v nagovoru na tečaju za duhovnike in laiike govoril o "slavnem izročilu" svojega predhodnika, škofa Fuja,³⁰ ki navdihuje vernike, da "ljubijo domovino in Cerkev", kar je fraza

Patriotske zveze. "Nekateri," je dejal Li, "so razvrednotili vse, kar smo naredili v vseh teh letih ... in nas želijo prepričati, naj se odrečemo principu samostojnega upravljanja Cerkve, in nas s tem potiskajo nazaj." Na božični večer je Li izrekel nekaj podobnega na srečanju funkcionarjev Združene fronte KPK. Nekateri izmed domačih vernikov so to pospremili s komentarjem, da je se je škof Li očitno odločil postati rdečegardist.³¹

Viri trdijo, da škof Li ni napisal svojega govora. Sestavil naj bi ga tajnik pekinške veje Patriotske zveze in ga predstavil Liju nekaj ur pred govorom. Ni dvoma, da je bil Lijev položaj zapleten. Po starosti je bil tipični predstavnik novih kitajskih škofov (povprečna starost škofov, ki so jih imenovali s strinjanjem Vatikana in režima med letoma 2004 in 2010, je okoli 47, številko pa povišuje prisotnost enega starejšega gospoda med njimi). Zanje se zdi, da so resni, pobožni, dobro izobraženi in pravoverni. Toda vso svojo delovno dobo - dejansko tudi skoraj vse življenje - so preživeli znotraj institucij, ki jih je oblikovala in upravljala Patriotska zveza. Za razliko od starejših generacij v času od 50. do 70. let 20. stoletja se jim ni bilo treba upreti silovitemu in odprtemu preganjanju. Kot je pripomnil nadškof Hon Tai-fa (v mandarinščini Han Danhui; Savio Hon), novi generalni tajnik Kongregacije za evangelizacijo narodov: "Seveda zna kitajska oblast izbrati svoje kandidate med tistimi, ki so najbolj krhki in razpoloženi za kompromis."³²

Vodja vatikanske politike do Kitajske je bil kardinal Zen Ze-kiun (Jožef Zen; v mandarinščini Chen Rijun), nadškof Hong Konga med letoma 2002 in 2009. Po rodu je iz Šanghaja, a se je njegova družina preselila v Hong Kong okoli leta 1949. V 80. letih je učil v šanghajskem semenišču na Šešanu (Zose). Na praznik sv. Štefana, 26. decembra 2008 (po nastopu škofa Lija), je kardinal Zen namignil, da bi morali biti kitajski škofje pripravljeni posnemati tega mučenca in se upreti pritiskom, ki jih nad njimi izvaja režim.³³ Zen je verjetno izrazil misli mnogih kitajskih katolikov,

čeprav bi se lahko vprašali, kako konstruktiven bi lahko bil tak pristop.

Papeško pismo je v mnogočem popustilo uradni Cerkvi v upanju, da bodo geste dobre volje povrnjene z isto mero. Papež je vsekakor ostal trden glede osnovnega vprašanja - da je on glava Cerkve in da ima najvišjo oblast v zadevah cerkvenega upravljanja; vendar je bilo dovolj prostora za kompromis pri podrobnostih in nekatere institucije znotraj Cerkve, katerih prioriteta je bila regularizirati in zavarovati položaj kitajskih katolikov in kitajske Cerkve, so bili željne kompromisov. Podtalna Cerkev, ki je zamerila svojim bolj uslužnim bratom, je predstavljala oviro na poti k cilju. Podtalni katoliki so Benediktovo pismo najprej videli kot potrditev svojega stališča, a niso bili nujno nagnjeni k temu, da bi sledili papeževemu nasvetu, naj ponudijo poljub miru tistim, ki so jih zatirali in preganjali. Julija 2010 je kardinal Ivan Dias, prefekt Kongregacije za evangelizacijo, izdal svoje pismo "škofom in duhovnikom na Kitajskem". Citiral je nedavno papežovo pridigo: zadnjih 2000 let ni manjkalo preganjanj, a ta "niso pomenila glavne nevarnosti za Cerkev". Ta je v needinosti med člani Cerkve. "Edinost Cerkve je zakoreninjena v njeni zvezi s Kristusom, ki je izvor krščanske edinosti, ki ga moramo vedno iskati in obnavljati," je dejal Dias.³⁴ Med vrsticami je pisalo, da se mora podtalna Cerkev razviti in uskladiti s programom.

Kardinal Zen je bil nagnjen k dolgotrajnim polemikam. Njegov glavni antagonist v starih dneh je bil Liu Bainian, ki je bil do leta 2010 generalni tajnik Patriotske zveze. Po letu 2000 je tarča njegovega strupenega jezika vedno bolj postajal oče Jeroom Heyndrickx, CICM, priznani raziskovalec Kitajske z obsežnimi izkušnjami terenskega misijonskega delovanja na Tajvanu ter direktor Verbiest Institute (poimenovanega po enem izmed zgodnjih jezuitskih misijonarjev) na Univerzi v Leuvnu v Belgiji. Heyndrickx je imel sloves enega najvplivnejših svetovalcev Kongregacije za evangelizacijo. Njegovi pogledi so verjetno odsevali pogled mnogih s Cerkvijo povezanih

institucij in fundacij, ki so se ukvarjale s Kitajsko.

Heyndrickx je podpiral sodelovanje (kritiki bi morda rekli kolaboracijo) z uradno Cerkvijo, ne, ker bi bila tako odlična institucija, ampak ker ni alternative. Leta 2010 se je nekoliko pokroviteljsko veselil, da je papež Benedikt "stopil v korak s časom". Po Heyndrickxovi interpretaciji je pismo postavilo implicitno zaupanje v presojo kitajskih škofov - kar ima Zen za vnaprejšnjo privolitev uklonitvi političnim pritiskom. Heyndrickx je uradno Cerkev primerjal s tisto, ki jo je ustanovil Matteo Ricci (1552-1610), pionir kitajskega misijonskega dela in oblikovalec jezuitske politike inkulturacije. Heyndrickx se je vnaprej veselil uspešne inkulturacije današnje Cerkve - čeprav morda njegova analogija kliče po podrobnejši raziskavi. "Ne ubijajte prerokov na Kitajskem," je svaril Heyndrickx. "So sodobni Riccij." ³⁵ Preroki niso tisti, ki jih bi imel v mislih naivni bralec, in potencialni morilci so povezani s podtalno Cerkvijo, ki ohranja prezir do tistih, ki so sklenili mir z režimom in njegovimi deli.

Oče Heyndrickx in njegovi somišljeniki ne postavljajo pod vprašaj ključnega principa papeževega prvenstva. Njihov cilj je edinost, utemeljena na apostolskem nasledstvu, utelešenem v papežu in škofih, ki jih postavlja papež. Njihov pristop je razumski. Na Kitajskem ni poti naprej brez priznanja dejstva uradne Cerkve. Ko bi se odnosi med Vatikanom in uradno Cerkvijo uredili in slednja ne bi imela več razlogov za dvom o svoji legitimnosti, bi se s potrpljenjem in s časom razrešile tudi druge zadeve.

Taki strategiji pa lahko načrte prekrži drug vidik pogajalskega sloga leninistov ali vsaj kitajskih komunistov. Ob soočenju s tujci so kitajske oblasti nagnjene k temu, da trdno vztrajajo pri načelnem sporazumu, potem pa, ko je ta sprejet, četudi na še tako dvoumen in nedefiniran način, so fleksibilne pri konkretnih podrobnostih. Problem druge strani je v tem, da jo, če poskuša trdno vztrajati na stvareh, ki jih ima za pomembne, lahko obtožijo

slabe namere ali preloma dogovora, potem ko se je že strinjala z načelom. ³⁶ Z vidika kitajskih oblasti je papež že sprejel veljavnost zakramentov uradne Cerkve in podprl udeležbo kitajskih katolikov pri teh zakramentih. Vsak nadaljnji ugovor, ki bi ga papež lahko podal, je očitno znak slabe namere. Dejansko Cerkev ni popustila zahtevam režima, niti nima možnosti, da bi tako popuščanje sprejela. Kljub nasprotnemu videzu je Cerkev, če že kaj, še manj zmožna popuščati v stvareh, ki se tičejo osnovnih načel kot kitajske oblasti. Tako dolgo, kot se vsaka stran drži načel, ostajajo nasprotja neizogibna.

Nasprotja so se začela zaostrovati proti koncu leta 2009. Provinca Hebei je trdnjava podtalne Cerkve. Očeta An Shuxina (rojen okoli 1949), duhovnika iz te pokrajine, so izpustili leta 2006 po desetletni zaporni kazni. Kot pogoj za izpustitev je sprejel, da se pridruži Patriotski zvezi - v njegovih očeh to ni bila izdaja, ampak nujen korak k regularizaciji položaja Cerkve in svobodi prakticiranja religije. ³⁷ (An pravi, da je zavračal vstop v zvezo, dokler ni prebral papeževega pisma.) Leta 2009 se je zveza odločila, da imenuje očeta Ana za škofa v Baodingu. Težava za Vatikan je bila, da je Baoding že imel škofa, Su Zhimina (tedaj starega 75 let), ki je bil zaprt istočasno kot oče An in so ga še vedno zadrževali brez možnosti komunikacije. Oče An je očitno namignil, da bo deloval samo kot pomožni škof in ne bo sprejel polnega posvečenja. ³⁸

10. novembra je kardinal Tarcisio Bertone, državni tajnik Svetega sedeža, izdal svoje "pismo vsem duhovnikom Katoliške cerkve v Ljudski republiki Kitajski". Spomnil je svoje naslovnike, da edinost Cerkve temelji na evharistiji, ki "je v središču vašega potovanja k spravi". "Resnično evharistična skupnost se ne more umakniti sama vase, kot bi bila samozadostna, ampak mora ostati v skupnosti z vsemi drugimi katoliškimi skupnostmi." Tu kardinal očitno ni imel v mislih tistih, ki želijo "avtonomno" kitajsko Cerkev, ampak prej podtalno Cerkev, ki je ostala zvesta

papežu in ni hotela imeti opravka s sodelavci režima. Kardinal je spomnil svoje naslovnike na papeževo skrb za pravilno duhovniško formacijo (ki jo lahko izvedejo samo prava semenišča, vsa pod nadzorom Patriotske zveze). Škofje in duhovniki bi morali "najti stalne priložnosti za medsebojni osebni stik". "Obenem naj se nihče ne obotavlja iskati spravo s konkretnimi gestami, iztegniti roko bratu, s katerim je v sporu." S stališča tega praktičnega diplomata so podtalni katoliki v preteklosti vodili herojski odpor, a je zdaj čas, da popustijo v svoji gorečnosti.

Približno en teden kasneje je kardinal Zen izdal "vodilo" za branje papeževega pisma, ki je po njegovih besedah vsebovalo njegovo "osebno razumevanje" tega, kaj je papež mislil. Po Zenu papež ne prepoveduje duhovnikom v podtalju, da iščejo potrditev oblasti, a jih v tem tudi ne spodbuja. Sveti oče pravi, da "skrivno delovanje ni normalna značilnost cerkvenega življenja". Nekateri trdijo, pravi Zen, da to pomeni, da ne bi smelo več biti podtalne skupnosti. Papežev cilj pa je bil spodbuditi upor proti političnemu vmešavanju. Papež je povsem razumel, da preudarnost lahko sili nekatere duhovnike, da poiščejo državno potrditev (čeprav Zen tudi namigne, da je bil papež nagnjen k preveč radodarni razlagi motivov takšnih duhovnikov). Papež tudi ne zahteva, da člani Patriotske zveze zapustijo to organizacijo. Zahteva pa, da tisti, ki so se spravili z Rimom, to pokažejo s svojimi dejanji. "Nekateri škofje, ki jim je bila podeljeno priznanje in potrditev ... ne živijo v skladu z novim položajem. Kako so lahko v občestvu s Svetim sedežem, če javno in vedno znova izražajo svojo podporo odprti Cerkvi?"³⁹

Leta 2010 je bila Cerkev razdeljena v svojem pristopu do Kitajske. Kitajski režim je rasel po ekonomski in vojaški moči in postajal vedno bolj občutljiv na kritike iz tujine. Režim je vse bolj prevzemal trdo linijo ne le proti katolikom, ampak proti vsem, za katere bi se lahko zdelo, da se mu zoperstavljajo ali poskušajo omejiti obseg njegove moči. Ni bil pri volji za popuščanje.

VOJNA

An Shuxin je bil postavljen za škofa (ali pomožnega škofa - točen status ni jasen) Baodinga v provinci Hebei 9. avgusta 2010. Anovo stališče je bilo bolj utemeljeno, kot bi hotel priznati škof Zen. Patriotska zveza ni bila legitimna katoliška organizacija v očeh Cerkve, a je bila ta očitno pripravljena popuščati glede na realne okoliščine na Kitajskem. Dobro obveščeni opazovalci so namigovali, da so kitajske oblasti tudi same začele popuščati. Ren Yanli, raziskovalec na Kitajski akademiji za družboslovje in morda najbolj poznani kitajski preučevalec sodobnega kitajskega katolištva, je poročal (ali izdal), da oblasti sklicujejo kadrovske seminarje, kjer razpravljajo o možnostih, kako redefinirati kategorije avtonomije, neodvisnosti in samouprave, da bi izvzeli kakršenkoli vpliv na zadeve katoliškega verskega nauka.⁴⁰

Čeprav ni nobenih vidnih dokazov, je možno sklepati, da so ob koncu leta 2009 nekateri iz kitajske vlade razmišljali o dogovoru s Svetim sedežem.⁴¹ Toda julija 2010 so mi v pogovoru z nekaterimi specialisti za religijo na šanghajski Akademiji za družboslovje povedali, da trenutno oblasti ne verjamejo, da bi bilo potrebno v čemerkoli popustiti Katoliški cerkvi. V vsakem primeru se je v drugi polovici leta 2010 zaostril odnos tako do Vatikana kot do podtalne Cerkve.

Obnovljena sovražnost do katolištva je po vsej verjetnosti samo eden od vidikov splošnega sindroma povečanega avtoritarizma. Polno razumevanje novih okoliščin potrebuje nadaljnje raziskave in večjo časovno razdaljo. Njihov pomemben del sta verjetno zamenjava v vodstvu, ki je v načrtu za leto 2012, in splošni interes celotnega vodstva, da ohranjajo čim višjo mero družbene harmonije ("harmonija" pa pomeni prisiliti tiste, ki v družbi niso zadovoljni s svojim položajem, k molku).⁴²

Kitajsko gospodarstvo je v zgodnjih letih 21. stoletja delovalo spektakularno dobro, a se ni povsem izognilo nekaterim prelomom

svetovne recesije leta 2008. Vse lažja komunikacija in pretočnost informacij je vladajoči eliti otežila, da bi učinkovito zatrla izraze ljudskega nezadovoljstva, ki so ga hranile vseobsegajoča korupcija in zlorabe položaja s strani elit. Novi družbeni mediji so navadnim ljudem odprli več kanalov informacij iz tujine in dovolili tistim s pritožbami več možnosti za medsebojno komunikacijo. Trd pristop proti Cerkvi je bil morda oportuna poteza zaradi obnovljene pozornosti na pedofilske skandale in posledičnih udarcev njenemu mednarodnemu ugledu.⁴³ Akcija proti Katoliški cerkvi je sovpadla z obnovljenimi napadi na protestantske hišne cerkve z namenom, da jih prisilijo k pridružitvi organizaciji Trojne avtonomije.⁴⁴

Prva nedvoumna kršitev tihega dogovora z Vatikanom je bilo nezakonito imenovanje msgr. Gua Jincaija, namestnika tajnika Patriotske zveze, za škofa v Chengdeju (provinca Hebei) v novembru. Druge škofove v provinci Hebei so po poročilih zaprli v hišni pripor in jih prisilili, da so se udeležili posvečenja.⁴⁵

Nekaj tednov kasneje sta se Patriotska zveza in Škofovska konferenca zbrali na Narodnem kongresu kitajskih katolikov (skupno srečanje, ki zanika domnevno ločeno naravo obeh organizacij). Zdi se, da so mnogi od udeležencev prišli pod prisilo. Eden od njih je poročal, da so pred srečanjem zbrali skupaj delegacije iz vsake province, jih poučili, kako naj se vedejo, in jih nato skupno peljali na kongres. Seje so potekale pod strogim uradnim nadzorom, pri čemer približno četrтина udeležencev ni bila katolikov, ampak iz vrst funkcionarjev ali vladnih kadrov⁴⁶ (ti sicer niso imeli pravice do oddaje glasov, kar pa nima velikega pomena). Na srečanju je bil za vodjo škofovske konference "izvoljen" Ma Yingling, škof Kunminga (provinca Junan) in eden redkih preostalih nezakonitih škofov, za vodjo Patriotske zveze pa Fang Xingyao, zakoniti škof Linyija (provinca Šandong).⁴⁷ Papeško pismo je pozvalo tiste, ki so se spravili z Rimom, naj pokažejo vidne znake sprave; očitno je bilo

lažje pokazati vidne znake pripravljenosti podrediti se uradni liniji.

Posvečenje v Chengdeju je razočaralo prijatelje Kitajske v tujini. Celo oče Heyndrickx je izrazil odpor do odnosa oblasti. Toda čeprav je priznal, da duhovniki, ki se odkrito upirajo državni politiki, uživajo občudovanje vernikov, je nadaljeval s pozivi podtalni Cerkvi, naj se odpre "dialogu".⁴⁸ Tudi na Kitajskem je prišlo do nasprotovanj. Duhovnik iz Chengdeja je tako pripomnil, da pritisk na škofove, da se udeležijo nezakonitih posvečenj, ni opravičilo zanje, da se mu uklonijo.⁴⁹ Semeniščniki v provinci Hebei so v istem času pripravili na koncu uspešen protest za preklic vladne odločitve, da imenuje političnega komisarja, aparatčika KPK, za rektorja semenišča.⁵⁰

Aprila 2011 se je komisija za Cerkev na Kitajskem sestala v Rimu, da bi ponovno premislila politiko do Kitajske. Izdala je uradno izjavo, da ni razloga, da bi posvečenje v Chengdeju imeli za neveljavno, a je bilo vseeno "resno nezakonito". Dodali so: "Zunanji pritiski in ugovori [vpletenih katolikov] lahko pomenijo, da izobčenje ni samodejno izvršeno." Duhovniki, posvečene osebe in verni laiki bi morali "razumeti težave svojih škofov" ter jih podpirati in hrabriti.⁵¹ Duhovniki in verni laiki so bili morda manj pripravljeni na podporo, kot bi si želela komisija. Neki "oče Janez", duhovnik odprte Cerkve, je dejal, da "je Sveti sedež ... bil preveč spravljiv do skupnosti odprte Cerkve, medtem ko je od podtalne skupnosti zahteval poslušnost." Neki podtalni duhovnik je na blogu zapisal, da so s podporo "napačne mentalitete v Vatikanu oportunisti na Kitajskem izčrpali skoraj vse možnosti ... za pogajanje s kitajsko vlado." Drugi blogger, ki se predstavlja kot Panshi Peter, je rekel, da je izgubil upanje v Vatikan. "Mislim, da je to dovolj. Ustavimo se tukaj. Upam, da nas Sveti sedež ne bo nikoli več motil. Vzeli bomo vso odgovornost za svojo lastno usodo. Nasvidenje."⁵² Medtem je Liu Bainan, ki se je kljub domnevni upokojitvi še vedno čutil pristojnega za podajanje izjav, namignil, da vsaj še deset nadaljnjih

izpraznjenih mest čaka na "samostojno izvolitev in posvečenje". Papežu je svetoval, naj se ne vmeša.⁵³

Kljub tej bombastični napovedi sta v prvi polovici leta 2011 potekali vsaj dve zakoniti posvečenji. Tretje posvečenje Suna Jigena iz Handana (provinca Hebei) je bilo načrtovano za junij, a so uradno potrjeno slovesnost odpravili. Sun, ki je imel dovoljenje tako s strani papeža kot režima, je z lokalnimi katoliki, ki so našli sedem škofov, pripravljenih za sodelovanje, uredil obhajanje slovesnosti nekaj dni pred datumom, ko je bila uradno napovedana. Besne oblasti so Suna zaprle. Izpuščen je bil po nekaj dneh, a so mu kitajski uradniki odrekli priznanje njegovega novega položaja.⁵⁴

Približno v istem času je bilo "do nadaljnega" prestavljeno nezakonito posvečenje Shena Guoana za škofa v Hankouju (provinca Hubei), ki je bilo napovedano za 3. junij. Govorilo se je, da je msgr. Shen sam odklonil sodelovanje, ko se je soočil z nasprotovanjem tamkajšnjih katolikov. Kaže, da v tem primeru ni bilo nobenih nadaljnjih dejanj in da Shen ostaja neposvečen. Vseeno je Vatikan vsaj do junija deloval s previdnostjo, da ne bi stopil v neposredno konfrontacijo bodisi z režimsko oblastjo, bodisi s kitajskim klerom, ki je z njo sodeloval. Dopuščal je "olajševalne okoliščine", izhajajoče iz "hudega strahu" ali "hudih neprijetnosti", in s tem omogočal sodelavcem oblasti, da so se izognili izobčenju.⁵⁵

29. junija je bil msgr. Lei Shiyin nezakonito posvečen za škofa v Leshanu (provinca Sečuan). Oče Lei ni bil le brez papeškega blagoslova, ampak ga je Rim tudi eksplicitno označil kot nesprejemljivega (in namignil, da Lei ve, zakaj). Lei je razložil, da "osebno lahko brezpogojno uboga Cerkev," vendar mora upoštevati tudi potrebe krajevne cerkve. "Nimamo izhoda in ne moremo se izogniti težavam, ampak moramo delovati v skladu z realnim položajem." Zavrnil je govorice o nemoralnem vedenju, katerih vsebina je očitno bila razlog za zavračanje Rima.⁵⁶ Vseh sedem škofov, ki so sodelovali pri posvetitvi,

vključno s škofom Li Shanom iz Pekinga, je bilo v občestvu z Rimom.

Tokrat je Cerkev udarila nazaj. Sveti sedež je 4. julija oznanil, da je posvečenje častitega Lei Shiyina nezakonito, in ga ni priznal za škofa Leshana. Po svojem dejanju je bil Lei podvržen samodejnemu izobčenju po kanonu 1382 Zakonika kanonskega prava.⁵⁷ Oče Lei je bil šele drugi duhovnik na Kitajskem, ki so ga eksplicitno imenovali za izobčenega, in prvi po letu 1955. Kanon 1382 nalaga izobčenje tudi tistim, ki opravljajo posvečenje, a vatikanska izjava tega ni jasno potrdila. Zapisali so le, da "so se škofje posvečevalci izpostavili hudim kanoničnim kaznim, ki jih nalaga pravo Cerkve". Morda je bil to način, da so dopustili nekaj dvoma v prostovoljnost njihovega dejanja ali da so vsaj pustili škofom izhod, če bi kasneje trdili, da so ravnali pod prisilo.

V kuriji se je oblikoval nov občutek, da je mera polna. V bolj konkretnem smislu se je zgodila menjava v vodstvu Kongregacije za evangelizacijo narodov. Maja je kardinal Dias odstopil in zamenjal ga je nadškof Fernando Filoni, trd in zrel diplomat z izkušnjami v težavah Kitajske. Nekaj mesecev prej so hongkonškega duhovnika Hona Tai-fa (Savia Hona) povzdignili v nadškofa in imenovali za tajnika - drugega moža - kongregacije. Škof Hon je bil enakega mnenja kot njegov bivši nadrejeni, kardinal Zen, čeprav manj grob v svojem stilu. Istočasno z junijsko izjavo o "olajševalnih okoliščinah" pri nezakonitih posvečenjih je Hon imel intervju, v katerem je potrdil, da je šlo za prisilo in da tisti, ki se upirajo oblastem, tvegajo kazen. Toda dejal je še, da nekateri vseeno zavrnejo sodelovanje in da to dejstvo samo kaže, da je "možno zavrniti podreditev". Pri tem pa je mnogo "oportunistov", ki trdijo, da delajo za dobro Cerkve, a so "lažne priče za vernike". Teologi v Ameriki in Evropi, ki podpirajo "avtonomijo pri izboru škofov," ploskajo servilnemu obnašanju, s čimer ne delajo usluge Cerkvi na Kitajskem.⁵⁸

14. julija je sledilo naslednje nezakonito posvečenje v Shantouju na južnem Kitajskem.

Novi škof je bil Huang Bingzhang, eden od podpredsednikov Patriotske zveze, ki je bil prav tako izobčen. Tokrat je bil odpor kitajskega klera vidnejši. Pravijo, da je večina tistih, ki so jih oblasti pozvale k sodelovanju, poskusilo zavrniti. Slovesnost je vodilo osem zakonitih škofov, ki jih je do cerkve spremljala policija; polovico od njih so domnevno "ugrabili" in privedli na slovesnost.⁵⁹ Glavni posvečevalec bi moral biti msgr. Pei Junmin, škof v Shenyangu na severovzhodu. Toda škof Pei se je zaprl v svojo hišo in s pomočjo kakih štiridesetih svojih duhovnikov uspel zadržati tiste, ki so ga prišli iskat.

Uradni kitajski mediji so se razpisali o tem, kako "nevljudna" je Cerkev, ko deli izobčenja in kritizira kitajski način delovanja. Uradni časopis KPK je pridigal Rimu, da se mora katolištvo prilagoditi krajevnim okoliščinam, in želel prikazati papeško imenovanje škofov kot poskus "vatikanske države", da bi izvajala oblast nad "daljnimi deželami". Navajal je nedavno kritiko Vatikana (članek jo je imenoval "tirada"), ki jo je izrekel irski predsednik vlade in naj bi doživela dober odmev pri prebivalcih Irske. To kaže, "da je ljudstvo z veliko večino postavilo svojo zvestobo državi nad zvestobo Vatikanu".⁶⁰

Tako so vsaj začasno stvari zašle v slepo ulico.⁶¹ Oblasti so trdile, da so odločene nadaljevati s posvetitvami oseb, ki so za Rim nesprejemljive, in so celo stopnjevale napetost, tako da so izrecno zavračale tiste, ki bi bili lahko sprejemljivi. Vatikan se je s svoje strani delno umaknil iz nespodobnega položaja posrednika med svojimi sovražniki in tistimi, ki so ostali zvesti. Pri tem ni imel le podpore podtalne Cerkve, ampak tudi večinoma tiho, a občasno tudi odkrito podporo uradne Cerkve, če izvzamemo organizacijski aparat Patriotske zveze.

Kritiki kardinala Zena navajajo očiten argument, da je iz njegovega položaja vse prelahko pozivati kitajsko Cerkev k prostovoljnemu mučeništvu. Njegov odgovor je v bistvu tak: naj bo kakorkoli že, gre za stvar načela. Cerkveni vojak je v svetu in se mora

odzivati na svet tak, kot je, kar neizogibno vodi v močvirje dvoumnosti.⁶² Delovanje v svetu neizogibno zahteva politično presojo. Najvišja politična vrlina je seveda preudarnost. Toda včasih je večja preudarnost v tem, da se držimo načel in sprejmemo posledice.

NEKAJ ZAKLJUČKOV IN IMPLIKACIJ

Chris Reardon opisuje odnose med Svetim sedežem in kitajsko državo z izrazom "ponavljajoča se igra"⁶³, kar označuje rivalstvo, ki se nadaljuje, ne da bi katera koli stran lahko odločilno porazila drugo. Po logiki teorije iger bi moral biti pričakovani izid neke vrste tiho sodelovanje, pri katerem nobena stran ne izpolni optimalno svojih želja, a tudi ni postavljena povsem na hladno. Pričakovana "rešitev" bi torej na Kitajskem bila, da bi tako papež kot režim lahko izvajala veto nad imenovanjem škofov.

Konvencionalno sprejeta strategija v takih igrah je "milo za drago".⁶⁴ Ko je igralec A na potezi, mora pokazati pripravljenost za sodelovanje. Če se igralec B ne odzove recipročno, mu mora A v naslednji potezi to povrniti (ne pa zaostriiti spora). V načelu bi morali obe strani sčasoma dojeti sporočilo.

Odnosi med Vatikanom in Kitajsko se vsaj delno ujemajo s tem vzorcem. Leta 2000 je papež kanoniziral kitajske mučence, ki so moteči za trenutno oblast, obred pa je potekal na državni praznik Kitajske (narodni dan). Lahko, da je šlo tudi za namerno izzivanje, ne le "spodrsrljaj", glede na to, da je kanonizacija sledila vrsti nezakonitih posvetitev v predhodnih mesecih. Kitajska je vrnila udarec z nadaljnjimi nezakonitimi posvetitvami, a se je kasneje praksa zopet ustalila v "normalnem" vzorcu skupne potrditve, ki se je tedaj oblikoval. Leta 2006 pa je Kitajska nadaljevala z novo vrsto nezakonitih posvetitev, domneva se, da v povračilo za papeško povzdignjenje Zen Ze-kiuna v kardinala. Zenov prekršek v tistem času je bil, da je kot nadškof Hong Konga glasno podprl tamkajšnje prodemokratske sile in močno nasprotoval predloženi

zakonodaji, ki je vsebovala možnost, da v pokrajini prevlada policijska država. Benediktovo pismo iz leta 2007 je bila spravljiva gesta in nekaj časa se je zdelo, da sta obe strani ponovno na poti k dogovoru. Zdi pa se, da je zaostrovanje kitajskih stališč od leta 2010 naprej bolj del splošnega zaostrovanja in verjetno nima veliko povezave s potekom "igre" s Cerkvijo.

Morda bo Kitajska plačala ceno za svoj oster odnos do Cerkve, če upoštevamo, da bi verjetno praktično vsi kitajski katoliki, kleriki in laiki, uradni in podtalni, raje bili v polnem občestvu s papežem, če bi imeli izbiro. Poskus vsiljevanja političnega nadzora hrani zamero.⁶⁵ Edini realni razlog, da se režim sploh zanima za Katoliško cerkev, je v tem, da predstavljajo njeni pripadniki sicer majhen, a pomemben del prebivalstva. Režima ne bi niti najmanj motilo, če bi mu uspelo Cerkev reducirati na pasivni instrument političnega nadzora. Mnogi verniki bi se nedvomno izgubili v splošno sekularno ozadje. Drugi bi lahko našli močnejšo duhovno hrano v protestantskih evangelijskih hišnih cerkvah - in s temi bi opravili v naslednjem koraku.

Dobro obveščeni raziskovalec Ren Yanli pravi: "Vlada želi garancijo, da Cerkev ne bo delovala kot politično telo, da bodo kitajski škofje neodvisni od kakršnih koli političnih in geopolitičnih stališč rimske kurije. V praksi je njen namen, da se izogne možnosti ali dejanskosti, da bi nuncij lahko napadel vladno politiko. Iz tega razloga nekateri v Pekingu vztrajajo pri tem, da želijo ohraniti določeno mero nadzora nad imenovanjem škofov."⁶⁶ Na površini se zdi, da papeževo pismo s tem, ko zanika vsakršno politično ambicijo Cerkve, priznava legitimnost režima in nerado celo državi dovoljuje "določeno mero" nadzora nad imenovanjem škofov. Kaj več bi lahko še želeli? Toda "politično" ima širok pomen.

Če damo ob stran nesoglasje o tem, ali Bog obstaja, imajo konservativni kadri KPK in konservativni katoliki (in kitajski katoliki so nagnjeni h konservativnosti) veliko skupnih

točk pri vprašanjih osebne drže, dolžnosti do družine in odgovornosti do širše družbe. Vendar obstajajo tudi določena območja, kjer sta režimska politika in katoliška morala v konfliktu. Najočitnejše je načrtovanje družine - politika enega otroka in še posebej sredstva, ki se uporabljajo za njeno uveljavitev.⁶⁷ Drugo področje je socialno delo med mestnimi migranti in drugimi v družbeno obremenjenih položajih,⁶⁸ ki ga izvaja Cerkev na Kitajskem, pri čemer tvega konflikt z lokalnimi oblastmi. Obstajajo tudi druga področja potencialnega konflikta in s časom se jih bo pojavilo še več. Potencialna področja napetosti ostajajo odprta (ali utišana) v pričakovanju razrešitve vprašanja upravljanja Cerkve. Večno se jih ne da ignorirati.

Regularizacija položaja Cerkve na Kitajskem bi institucionaliziralo položaj organizacije, ki usmerja lojalnost dela državljanov, nad katerim KPK ne bi več imela polnega nadzora. Ta organizacija bi poleg tega imela široke mednarodne povezave in njena zadnja avtoriteta bi ležala onkraj meja države. Dokler režim ohranja svojo sedanjo obliko, je to nevzdržno. Konflikt med Cerkvijo in civilno oblastjo je neizogiben.

Če bo Cerkev opravljala svoje delo, bo najbrž vedno v napetosti s svetom. Na Kitajskem je protislovje posebej izrazito. Tu ni prostora za poskus ocene širših teoloških in eklezioloških vprašanj. Jezus je rekel, da vrata pekla Cerkve ne bodo premagala. Morda ni zagotovila, da bo Cerkev vedno imela isto organizacijsko in administrativno strukturo. Zagotovo pa ima Cerkev, zgrajena okoli jedra avtoritete, tosetne prednosti tako zase kot za svet.

Ena od tem, ki jih je odprla pričujoča analiza, so podobnosti med pritiski na Cerkev na Kitajskem in v sodobni zahodni sekularni družbi. Teh ne bi smeli napihovati: med liberalnim političnim sistemom s svobodnimi volitvami, svobodo govora in v glavnem še vedno prisotno vladavino prava ter avtoritarnim, posttotalitarnim režimom, kot je Kitajska, so očitne razlike. Toda celo na

sekularnem Zahodu je kultura začela postavljati zahteve, ki jim bo Cerkev težko ustregla in so včasih podprte s politično močjo.⁶⁹

Zagovorniki avtonomije morda ne razumejo v polnosti, za kaj prosijo. Če bi bili kitajski katoliki res avtonomni in bi sami izbirali svoje vodstvo, bi bilo varno staviti, da bi bil celoten episkopat v polnem občestvu in poslušen papežu. Če bi na postkrščanskem Zahodu odločitev o cerkvenem vodstvu sprejemali tisti, ki se redno udeležujejo maše in verjamejo temu, kar tam slišijo, bi morda imel višji kler še ožji pogled na pravovernost kot sedaj - in bi bile župnijske skupnosti po vsej verjetnosti še manjše. Tega si ne predstavljajo tisti, ki kličejo po več avtonomije.

Na Kitajskem zahteva po avtonomiji do papeške avtoritete reducira Cerkev na pasivni instrument politične moči. Podobne težnje na postkrščanskem Zahodu bi Cerkev posrkala v sovražno ali indiferentno, vse bolj politizirano, militantno sekularno kulturno hegemonijo. V obeh primerih se dodana vrednost Cerkve tako zase kot za svet približa ničli.

Konflikti in napetosti so na Kitajskem neizogibni, nadaljevanje preganjanja pa je neizogibno le do takrat, dokler režim ostaja isti. Podtalna Cerkev morda nima institucionalnega značaja, ki bi ustrezal "civilni družbi", vendar Kitajska danes ni civilna družba; v vsakem primeru civilna družba deluje le, če se skupine naučijo med seboj tolerirati v javnem prostoru, in ne, če se skupine ali posamezniki odrečejo svojim načelom. Režim se seveda lahko spremeni ali razvije. Občutljivost in obrambna drža režima proti svojim kritikom je sama dokaz njegove krhkosti. Nihče nima pravice (naj mi kardinal Zen ne zameri) zahtevati moralnega poguma od drugega in spodbujanje drugih, naj se soočijo z nevarnostmi, ki jih sam ne bo nikoli srečal, je lahko znak slabega okusa. Toda Cerkev ima lahko vrednost le, če trdno stoji. Samo če je sposobna stati v napetosti s širšim okoljem, se lahko zoperstavi silam, ki so škodljive za njeno poslanstvo. V kratkem ali srednjem roku so perspektive Cerkve

na Kitajskem morda svetlejšje kot v njeni domovini na Zahodu.

Prevod: Rok Blažič

1. Peter R. Moody, "The Catholic Church in China Today: The Limitations of Autonomy and Enculturation", *Journal of Church and State*, 55, št. 3, str. 403–431. Avtor je profesor političnih znanosti na Univerzi Notre Dame (Indiana, ZDA), njegovi področji preučevanja sta komparativna politika ter kitajska politika in politična misel. Op. prev.
2. V tem članku se izraz *Cerkev*, razen če je podrobno opredeljeno ali sam kontekst jasno nakazuje drugače, nanaša na Rimskokatoliško cerkev kot institucijo ali versko skupnost. Izraz *univerzalna Cerkev*, ki ga uporabljam z nekoliko tveganja tendencioznosti, se nanaša na Cerkev kot institucijo in skupnost, ki jo združuje pokorščina papežu.
3. *Podtalna* je običajni izraz (kitajsko: *dixia*). Kot organizacija (ali njene posamezne kongregacije) je verjetno tehnično ilegalna, toda podtalno ne bi smeli razumeti kot skrivno.
4. Erberto P. Lozada Jr., *God Aboveground: Catholic Church, Postsocialist State, and Transnational Processes in a Chinese Village* (Stanford: Stanford University Press, 2001).
5. Druga izstopajoča sporna točka je s področja diplomacije. Na državni ravni ima Vatikan diplomatske odnose s Tajvanom - tehnično z Republiko Kitajsko, kot je bilo uradno ime države pred zmago komunistov leta 1949. Preostanki te vlade so preživeli na Tajvanu in trdili, da so edina legitimna vlada celotne Kitajske. Novo nastala Ljudska republika je s svoje strani zahtevala suverenost nad Tajvanom. Kitajska je zahtevala, da Sveti sedež prekine vse uradne odnose s tajvanskimi oblastmi, preden lahko pride do normalizacije položaj Cerkve na celine. Jasno je bilo, da je Vatikan pripravljen na ta korak, čeprav bi bilo verjetno potrebno prej razrešiti še nekaj težav. Kljub odkritemu antikomunizmu tedanjega nuncija se zdi, da je bil Vatikan pripravljen razširiti priznanje na Ljudsko republiko Kitajsko v času njene ustanovitve, če bi Kitajci to dopustili.
6. Klasična raziskava te napetosti je verjetno še vedno H. Richard Niebuhr, *Christ and Culture* (New York: Harper Torchbooks, 1951).
7. Walter Kasper, "On the Church", *America*, 23. april 2001.
8. Thomas Banat in Jean-Paul Wiest, ur., *Popular Catholicism in a World Church: Seven Case Studies in Inculturation* (Maryknoll, NY: Orbis Books, 1999), 182.
9. Gianni Criveller, "The Missionary Method of Matteo Ricci", *Tripod* 30, št. 138 (jesen 2010).
10. Dejanje Pija XII. je verjetno sprožila želja, da bi olajšal razmere za japonske katolike, ki so bili pod hudim pritiskom, da bi se pokorili praktsi čaščenja cesarja, ki ga je zahtevala tedanja militaristična vlada. S tem bi ceremonije čaščenja cesarja lahko označili kot "državljanska" dejanja (kot je v ZDA prisega zvestobe zastavi). Glej George Minamiki, *The Chinese Rites Controversy: From Its Beginnings to Modern Times* (Chicago: Loyola University Press, 1985).
11. Za zanimiv izbor glej Liu Xiaofeng, ur., *Dao yu Yan: Huaxia Wenhua yu Jidu Wenhua Xiangyu* [Logos in Beseda: srečanja med kitajsko in krščansko kulturo], (Šanghaj: Sanlian Shidian, 1994). Glej tudi Pan-chia Lai in Jason Lam, ur., *Sino-Christian Theology: A Theological Qua Cultural Movement*

- in *Contemporary China* (Frankfurt: Peter Lang, 2010). Iz katoliške perspektive glej Timothy Lee Yu-lai, "A Chinese Fish Thinks about Chinese Water: The Cultural Engagement of Christian Theology in the Emerging Sino-Christian Context" (PhD diss., School of Theology and Philosophy, Australian Catholic University, 2008).
12. Tudi nekatera bolj konservativna fundamentalistična gibanja so se želela osvoboditi nadzora iz tujine (cerkve na Zahodu so v tistem času tudi izražale določen odpor do njihove verske prakse) in zdi se, da so velik del kasnejšega odpora proti političnemu nadzoru nad cerkvami dejansko vodili isti pridigarji in iste skupnosti, ki so se najbolj upirali nadzoru iz tujine. Glej Lian Xi, *Redeemed by Fire: The Rise of Popular Christianity in Modern China* (New Haven: Yale University Press, 2010). Danes se tako uradne kot "hišne" cerkve (protestantski ekvivalenti katoliških podtalnih cerkva) nagibajo k strogi liniji pravovernosti, h kvazifundamentalističnemu evangelikanizmu: ta oblika pritegne večino tistih, ki jih privlači krščanstvo.
 13. Po odločitvi v 90. letih se Patriotska zveza ne izreka več o verskih zadevah kot takih, ampak se je to preneslo na Kitajsko katoliško škofovsko konferenco. Vatikan nobene od obeh organizacij ne priznava, njuni organizacijski strukturi sta medsebojno prepleteni. Narodna zborovanja prirejata skupaj, istočasno in na istem kraju.
 14. Zdi se, da so Kitajci papežu res poslali obvestilo o načrtovanih dogodkih ter mu s tem dali možnost, da izreče soglasje - čeprav sporočilo še ni prišlo v javnost. Toda to se je dogajalo v kontekstu obširnega preganjanja Cerkve na Kitajskem in številnih zlonamernih dejanj s strani KPK - in seveda enako dolgega spiska protikomunističnih izjav tako Rima kot kitajske Cerkve.
 15. Do leta 2011 je le enega kitajskega duhovnika izrecno in poimensko doletelo izobčenje, kar se je zgodilo že leta 1953, pred oblikovanjem Patriotske zveze, zaradi dejanj proti papeškemu nunciju.
 16. Na spletni stran Vatikana je tudi angleška različica besedila. Dostopna je na naslovu: http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/letters/2007/documents/hf_ben-xvi_let_20070527_china.html.
 17. Kompandij, ki razlaga (in v veliki meri dobesedno navaja) papeško pismo in je bil izdan leta 2009 (zdi se, da po pobudi trše linije rimske kurije), vsebuje dodatek, ki zagotavlja možnost obnovitve posebnih dovoljenj, tako da položaj ostaja zelo nejasen.
 18. Za besedilo v angleščini glej Beatrice Leung, *China-Vatican Relations* (Cambridge: Cambridge University Press, 1992), 348-77.
 19. Z zamenjavo vodstva leta 2011 je kongregacija morda pripravljena prevzeti tršo linijo.
 20. Richard Madsen, *China's Catholics: Tragedy and Hope in an Emerging Civil Society* (Berkeley: University of California Press, 1997). Podobne ugotovitve najdemo pri raziskovalcih kitajskega protestantizma. Glej David Aikman, *Jesus in Beijing: How Christianity Is Transforming China and Changing the Global Challenge of Power* (Washington, DC: Regnery, 2003), ki slavi porast fundamentalizma na Kitajskem, medtem ko delo Lian Xi, *Redeemed by Fire*, opozarja na fanatizem, sektaštvo in vraževerje.
 21. Organizacijsko delo za uradno Cerkev pa so zaupali Liu Bainianu (1934-), laiku (bivšemu semeniščniku), ki je služil kot generalni sekretar Patriotske zveze do leta 2010.
 22. Paul P. Mariani, *Church Militant: Bishop Kung and Catholic Resistance in Communist Shanghai* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2011). Gong se je trmasto upiral poskusom režima, da bi Cerkev reduciral na svoj politični instrument. V zaporu je ostal do leta 1986. Dve leti po izpustitvi je bil izgnan v ZDA, kjer je imel sorodnike, umrl je v Connecticutu leta 2000. Leta 1979 ga je Janez Pavel II. skrivno ("in pectore") povzdignil v kardinala.
 23. Prav tam. Laszlo LaDany, *The Catholic Church in China* (New York: Freedom House, 1987), 77.
 24. Prav tam. Navedek je vzet iz LaDany, n.d. ki je poročal o govoru 1. decembra, kot je stoji v tekstu; LaDanyjev vir je bil Sunday Examiner - brez navedbe strani ali avtorja. Hong Kong Sunday Examiner, 10. marec 1989, in James T. Myers, *Enemies Without Guns: The Catholic Church in the People's Republic of China* (New York: Paragon House, 1991), 292-93. Teolog iz Notre Dame University Richard McBrien je v besedilu "Bishops and the Pope" postavil zanimivo trditev, da izhaja nedvomna papeška oblast imenovanja škofov šele iz Napoleonovega konkordata s Cerkvijo leta 1801. Glej *National Catholic Reporter*, 6. junij 2011. Res je bil položaj v Franciji pred konkordatom podoben, kot je na Kitajskem danes, in morda je pred revolucijo (in pravzaprav tudi po podpisu konkordata) kralj (oz. kasneje francoska vlada) užival pretiran vpliv na izbor škofov, toda Sveti sedež je očitno pripravljen ponuditi enak vpliv kitajski državi.
 25. Lahko torej sprejememo, da je ta "rektor" res rekel nekaj podobnega škofu Jinu, a je težko verjeti, da je dobesedno ponovil svoje dejanske besede papežu.
 26. Tehnično gledano velja Jin v Rimu za pomožnega škofa, ker že obstaja zakonito imenovan škof na tem položaju. Oblast temu ni dovolila izvajati njegovih funkcij in po letu 2000 so se širile govorice, da je senilen.
 27. Adam Minter, "Keeping Faith", *Atlantic*, julij/avgust 2007. Glej <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2007/07/keeping-faith/5990/>.
 28. Jean-Paul Wiest, "Understanding the Roman Catholic Church in China," junij 2002, dostopno na spletnem naslovu www.usccb.net/church-updates/UnderstandingRCCinChina.pdf; Lawrence C. Reardon, "Ideational Learning and the Paradox of China-Catholic Reconciliation," *Journal of Current China Affairs* (junij 2011): 43-70.
 29. Leta 2000 je papež kanoniziral kitajske mučence, ki so bili ubiti v boksarski vstaji leta 1900, naperjeni proti krščanstvu in tujcem. Režim ima boksarje za domoljube in njihove žrtve - mučence - za zloglasne malopridneže v službi imperializma. Obred kanonizacije se je zgodil 1. oktobra, na državni praznik Ljudske republike Kitajske. Ni jasno, ali je bila to neprevidna napaka ali je Vatikan s tem sam poslal svoj signal. Sledila je poplava nezakonitih ordinacij. Toda tudi pri tem ni jasno, ali je šlo samo za povračilo, ker je v mesecih pred kanonizacijo prav tako prihajalo do nekaj nezakonitih posvečenj in aretacij podtalnih duhovnikov.
 30. Če smo poštene do škofa Fuja, so po njegovi smrti nekateri, ki so ga poznali, dejali, da ni bil zadovoljen s svojo vlogo, a je delal to, kar je imel glede na okoliščine za najboljše, kar lahko stori za Cerkev na Kitajskem.
 31. Bernardo Ceverella, "Beijing: Bishop to Compromise with 'Patriotic Association'?" *AsiaNews*, 4. februar 2009.
 32. Sandro Magister, "Bishops or Mandarins? The Dilemma of the Chinese Church," *Espresso*, 10. junij 2011.
 33. Prav tam.

34. "Cardinal Dias Tells Chinese Catholics the Pope Blesses Them All, Wants to See Them United," *AsiaNews*, 24. maj 2010, dostopno na spletnem naslovu: <http://www.asianews.it/news-en/Cardinal-Dias-tells-Chinese-Catholics-the-Pope-blesses-them-all,-wants-to-see-them-united-12342.html>. Papeževa pridiga se ni dotikala posebej Kitajske.
35. Jeroom Heyndrickx, "Don't Kill the Prophets in China," dostopno na spletu: http://www.uanews.com/story-archi-ve/?post_name=/2010/09/08/dont-kill-the-prophets-in-china&post_id=61961. *Ucanews*, 8. september 2010.
36. Klasični primer je pogajanje o Tajvanu v kitajsko-ameriških odnosih. Ljudska republika Kitajska vztraja, da morajo tujci, ki želijo uradne odnose, sprejeti nadoblast Pekinga nad Tajvanom in s tem zavreči vsakršno možnost obstoja "dveh Kitajsk" ali, nezaslišano, neodvisne tajvanske države. Amerika ni bila pripravljena dati neposrednega soglasja nadoblasti Ljudske republike Kitajske, a sta se obe strani dogovorili za "formulo", po kateri Američani "pripro navajajo" (beseda, ki so jo Kitajci prevedli kot "priznavajo") stališče Ljudske republike Kitajske, da je Tajvan "del Kitajske", da ZDA temu ne bodo oporekale in da je LRK edina legalna kitajska vlada. Američani so si to razlagali kot brez pomena - samo da razumejo, kakšno je kitajsko stališče. Kitajci so si obratno razlagali, da so Američani sprejeli njihovo stališče in da lahko legitimno ugovarjajo vsakič, ko ZDA delujejo v prid Tajvana na način, ki jim ni všeč.
37. Sandro Magister, "China: One Bishop's About Face Reignites the Dispute between Bertone and Zen," *Espresso*, 3. december 2009.
38. Barb Fraze, "China Catholics Still Being Persecuted," *Catholic News Service*, 4. september 2010.
39. Cardinal Joseph Zen, "An Aid for Reading the Holy Father's Letter to the Church in China," 18. november 2009. Ker je bil avtor prvotnega pisma še živ in pri zdravi pameti, bi se lahko kdo vprašal, zakaj so sploh krožile različne interpretacije. Odgovor je verjetno v tem, da je pismo bilo uradni cerkveni dokument, ne le preprosto osebno mnenje papeža Josepha Ratzingerja; glede na različnost mnenj znotraj Cerkve in nejasnost odgovora na to, kaj v okoliščinah na Kitajskem zahteva preudarnost, je bilo prikladno, da pismo vsebuje dvoumnosti in se ponuja različnim interpretacijam. Prim. John L. Allen Jr., "Playing 'Spin the Pope' in China," *National Catholic Reporter*, 29. januar 2010.
40. Gianni Valente, "Between Rome and Beijing the Sensus Fidei Unties the Knots," *30Days*, december 2009, dostopno na spletu: http://www.30giorni.it/articoli_id_22023_13.htm. Rena bi morali imeti za poluradni ali neuradni vir. Ni govornik režima in njegovih besed ne moremo jemati kot vladno politiko, a izraža poglede, ki pronicajo iz uradnih krogov in še niso bili v polnosti oblikovani.
41. Na začetku leta 2010 so "poročila" namigovala, da se diplomati Kitajske in Svetega sedeža redno srečujejo trikrat na leto na pogovorih.
42. Biti "harmoniziran" je postal sarkastični opis poziva policije na zaslíševanje ali še kaj hujšega.
43. Jo Renee Formicola, "Catholic Clerical Sexual Abuse: Effects on Vatican Sovereignty and Papal Power," *Journal of Church and State*, 53. št. 4 (jesen 2011): 523-44.
44. Vladno akcijo, ki se je po govorih imenovala *Operacija zastraševanje*, je sprožila odločitev Politbiroja z dne 1. decembra. Novice o njej so se nemudoma razširile znotraj evangelijskih krogov. O akciji so poročali v nekaterih tujih verskih medijih (npr. CHINact, 8. avgusta 2011), kolikor pa sem lahko videl, o njej ni bilo govora v kitajskih uradnih ali v prevladujočih zahodnih sekularnih medijih.
45. Zhen Yuan, "Chengde, Eight Bishops in Communion With the Pope Participate in Illicit Ordination," *Asianews.it*, 20. november 2010, dostopno na spletu: <http://www.asianews.it/news-en/Chengde,-eight-bishops-in-communion-with-Pope-participate-in-illicit-ordination-20044.html>.
46. "Three Days in China's Catholic Congress," *Ucanews*, 16. december 2010.
47. Za polno uradno poročilo (v kitajščini) glej: <http://Chinacath.org/news>, 7. decembra 2010. Liu Bainan je postal častni vodja Patriotske zveze, Jin Luxian pa častni vodja Škofovske konference.
48. Jeroom Heyndrickx, "Un grand pays agissant comme s'il n'avait pas besoin de amis, fait peur au monde. La China a besoin d'amis ou pas?," *Courrier Verbiest*, december 2010, 1-2.
49. "'Reverse Thinking,' What It Means to Force a Bishop's Hand," *Ucanews*, 22. november 2010. "Reverse Thinking" je pseudonim duhovnika s Kitajske.
50. Zhen Yuan, "Hebei Seminarians Welcome New Rector," *AsiaNews.it*, 15. januar 2011.
51. "Meeting on the Catholic Church in China," *Vatican Information Service*, 14. april 2011. Srečanje je tudi izrazilo svoje zadovoljstvo z novico, da je šanghajski škofija začela predhodni postopek za beatifikacijo Xu Guangqija (1562 - 1633), zgodnjega spreobrnjenca. Postopek za beatifikacijo Mattea Riccija, Xujevega mentorja, se je že začel.
52. "Vatican's China Statement Falls Flat," *Ucanews*, 19. april 2011.
53. Paul Wang, "Patriotic Association Threatens 10 Episcopal Ordinations Without Papal Mandate," *Asianews.it*, 16. maj 2011.
54. Paul Mooney, "Church and State Divide," *South China Morning Post*, 12. avgust 2011.
55. John Thavis, "Vatican Clarifies Excommunication Penalty for Unauthorized Ordinations," *Catholic News Service*, 10. junij 2011.
56. "China Challenges Vatican with New Bishop's Ordination," *CatholicCulture.org*, 29. junij 2011, dostopno na spletu: <http://www.catholicculture.org/news/headlines/index.cfm?storyid=10835>.
57. "Vatican Rejects Chinese Bishop's Authority, Warns Others on Excommunication," *CatholicCulture.org*, 4. julij 2011, dostopno na spletu: <http://www.catholicculture.org/news/headlines/index.cfm?storyid=10884>.
58. Sandro Magister, "Bishops or Mandarins? The Dilemma of the Chinese Church," *Espresso*, 10. junij 2011.
59. Jian Mei-W. Zhicheng, "Officials Kidnap Bishops of Guangdong to Take Part in Illicit Shantou Ordination," *AsiaNews.it*, 11. julij 2011.
60. "Catholicism Should Adapt to Local Conditions," *Renmin Ribao*, 11. avgust 2011. Irski voditelj je bil razburjen zaradi domnevne vatikanske vpletenosti v prikrivanje duhovniških spolnih zlorab otrok, ki so ga izvajali irski škofje.
61. 30. novembra 2011 je bil Luo Xuegang posvečen za pomožnega škofa v Yibinu, Sečuan, s papeškim mandatom. Izobčeni Lei se je udeležil obreda ali je pri njem sodeloval (poročila so nejasna in si nasprotujejo o tem, kakšna natančno je bila narava njegove soudeležbe, če je do nje prišlo). Kakorkoli že, Lei ni bil glavni posvečevalec. Rim s tem ni bil

zadovoljen, a je pogoltnil svoje zadržke. Msgr. Luo je bil tudi sam v nerodnem položaju, saj je bil Lei njegov sošolec in sta bila očitno prijatelja.

62. Hubert Wolf, *Pope and Devil: The Vatican's Archives and the Third Reich* (Cambridge: Belknap Press, 2010), podrobno opisuje predvojne odnose med Vatikanom in Nemčijo. Protagonist, Eugenio Pacelli, nuncij v Nemčiji in kasneje vatikanski državni tajnik (in še kasneje papež Pij XII.), ni imel iluzij glede narave Hitlerjevega režima, a je deloval po svoji lastni presoji tako, da bi dosegel najboljše možne dogovore v danih okoliščinah in zaščitil, kolikor je mogoče, nemške katolike pred hujšo nevarnostjo. Morda ga ne moremo okriviti za dogovore, ki jih je sklenil z državo, a je morda šel predaleč v svoji diplomatski previdnosti. Verjetno najbolj izrazit primer je bil njegov trud preprečiti namere svojega šefa, Pija XI., da bi objavil odkrito, nedvoumno obsodbo antisemitizma.
63. Reardon, n.d. "Ideational Learning and the Paradox of China-Catholic Reconciliation," *Journal of Current China Affairs* (junij 2011): 43–70.
64. Robert Axelrod, *The Evolution of Cooperation* (New York: Basic Books, 1984).
65. Trda linija škodi tudi širšim interesom "združene fronte". Kardinal Shan Kuo-hai (Pavel Shan; Shan Guohai), upokojeni predsednik Tajvanske škofovske konference, naj bi leta 2011 obiskal celino. To bi bil prvi poluradni kontakt med člani hierarhije iz obeh strani preliva od ustanovitve Ljudske republike Kitajske (polurađen zato, ker je bil uradni namen obiska pomoč pri zbiranju sredstev za boj proti pljučnemu raku, za katerim je bolehal tudi Shan). Ko se je približal čas obiska, so uradniki s celine začeli vztrajati, da mora Shan v svoj program uvrstiti tudi obisk Patriotske zveze. Ko je zavrnil, so mu odrekli vstopno vizo.
66. Valente, "Between Rome and Beijing."
67. Konferenca podtalnih škofov je novembra 1989 izjavila: "Vlada bi morala prenehati siliti katolike v splav, ker je umor prepovedan v peti Božji zapovedi." Anthony S. K. Lam, *The Catholic Church in Present-Day China: Through Darkness and Light* (Leuven: Ferdinand Verbiest Foundation, 1992), 254. Kolikor sem lahko raziskal, uradna Cerkev o politiki enega otroka molči.
68. Zhu Xiaohong, "Undocumented Workers and Religious Social Service: Based on the Lenten Pastoral Letter of Shanghai Catholic Bishop Jin Luxian," *Dangdai Zongjiao Yanjiu* [Contemporary Religious Studies], št. 77 (december 2009): 14–19. Jinovo pastoralno pismo obširno navaja papeške dokumente o katoliškem družbenem nauku.
69. Konzervativni katoliški komentator John Zuhlsdorf v svojem blogu "What Does the Prayer Really Say," dostopnemu na spletu na <http://wdtprs.com/blog/>, včasih upravlja pojem "Ameriška patriotska katoliška cerkev" za tiste vidnejše katolike, ki podpirajo socialno politiko Obamove administracije (in s tem potihoma spodbujajo, naj se Cerkev v ZDA bolj prilagodi trenutni kulturni hegemoniji in zahteva večjo avtonomijo od Rima). To je seveda satira in polemika, a morda ni brez kančka objektivne osnove. Po drugi strani je na Kitajskem škof Jin izjavil, da je splošna atmosfera samozaverovanega hedonizma in materializma v širši družbi večja grožnja tamkajšnji Cerkvi kot politično preganjanje. Čeprav lahko izjava deluje precej samoopravičevalno, ni brez določene objektivne osnove.